

יעל נאמן

הדשא והנהר

באותו בוקר נקלעתי להתגודדות על שפת הנהר (עד אז לא הייתי מודעת לכך שְׁנָהָר חוצה את עירי, אולי גם לא הייתי יודעת את זה עוד שנים רבות, עד הזיקנה הגדולה; באותו יום הלכתי בעקבות האנשים ולא בעקבות הטבע; ואולי גם לאנשים לא הייתי שמה לב, לולא קול הקינה העצום שעלה מהנהר, הלכתי בעקבות הקול). אחרי שראיתי מרחוק את מי הנהר, שהסתתרו מאחורי גבעה, אותה מעולם לא עברתי לפני כן, חשבתי כי מקור הרעש נבע אולי מספינת קיטור החוצה את הנהר, אבל כשהתקרבתי, ראיתי המון אנשים שהביטו במים ובכו. את מספרם איני יכולה לאמוד.

הדשא שצמח על גדת הנהר היה מפתה – גבוה, ירוק וזוהר. צבעו היה מנוגד למי הנהר החומים-אפורים, כמו הזיקנה. נשכבתי לרגע, לנוח, אבל מגעו של הדשא היה קשה כמו מציאות.

כשאני מספרת כאן על הזיקנה, אני לא מתכוונת לאותה זיקנה גדולה, ידועה ומפורסמת, המתרחשת בסביבות גיל שמונים, אלא על זאת שלא כולם מרגישים בה. היא נלחשת מאחד לשני, רק על ידי מי שלקה בה. אותה זיקנה מתרחשת בסביבות גיל חמישים.

כשהגעתי לנהר, הייתי בת חמישים ואחת וכשנתיים קודם קפצה עלי הזיקנה כמו קופיף קטן המדלג לפתע מבין הענפים, ואינו מרפה. בתחילה הטעה אותי דילוג הקופיף, כלומר, הקלילות הצעירה בה קפצה הזיקנה, וחשבתי שהיא באה והולכת, כמו רמז מְטָרִים לזיקנה הידועה, שתבוא עוד שנים הרבה. אבל לא, היא קפצה עלי בקלילות ונשארה בכבודות. הרגשתי אותה כל הזמן, כמו משא, כמו תזכורת ההופכת לעיקר, ואינה מפסיקה להזכיר, עד שהיא משתלטת על סדר היום.

על גדות הנהר היו אנשים מכל הגילאים, כנראה שכל אחד בכה על משהו אחר, חשבתי. רציתי לשאול, אבל לא היה לי נעים.

אני בכל אופן בכיתי על הזיקנה, על כך שהתרחשה בבת אחת.

מדורה הובערה לידי. אנשים ניגנו באקורדיון ושרו. הם הזמינו אותי לשבת איתם סביב המדורה. שאלתי אם מותר להדליק אש על גדת הנהר, אמרו בוודאי, אין סכנת התלקחות לעיר, כי דמעותינו שומרות על האש כמו חומות של מים. אמרו שהם נפגשים כאן, ובין השירים שהם ממציאים, מספרים את סיפוריהם. אחדים כותבים שירים ואחדים מספרים סיפורים בין השירים, אחרים רק מאזינים.

הסיפורים ממשיכים תמיד, אמר לי אחד מהם. גם אחרי שמתים, ממשיכים החיים לספר על מתייהם, לכן הסיפורים זקנים וחכמים הרבה יותר מאלה המספרים אותם. שוב שרו. ואז, כנראה על פי תור, שלא ידעתי את סדרו, נעמד איש אחד וסיפר את סיפורו הלא-ייאמן. סיפר איך גדל על אי מבודד, שלא ידע דבר על העולם הגדול, לא ידע אפילו שיש עולם גדול ושנשים מתענים בו על סיבה ועל טעם.

הוא סיפר:

חברי ואני עבדנו כמשרתים בכפר נידח כל כך שבחלקו אף שקע עם הזמן אל מתחת למים. איש לא הגיע לאי השקוע. להיפך, מי שרק יכול היה, נטש אותו והאחרים מתו בזיקנה או מרעב. סיפורי התרחש מתחת לאדמה, העוני הכריח אותנו לחפור לנו בקתה של חימר. בגלל שקיעת האי, לא הסתנן אור יום מחלונות הבקתה. כבר בימי אבות-סבותינו עזבו אחרוני אדונינו העשירים את הכפר. כל כך נידח היה. נשארנו רק המשרתים. מדור לדור פחתנו גם אנחנו.

לפני כעשר שנים אירע דבר ששינה את חיינו, ואחריו הבנו כי יש עולם, וכשכבר הבנו שיש עולם, רצינו גם לספר לעולם על חיינו-שלנו.

כל זה קרה, כשיום אחד פקד את כפרנו אדם. מתנדב, אמר. לא הבנו על מה הוא מדבר, מה זאת אומרת מתנדב. הוא הסביר שהוא חוקר מאיזו אוניברסיטה, זכה באיזה פרס ספרותי, אליו התכחש, עשה חשבון-נפש על סדר עדיפויות וחשב לבוא ולהתנדב. שוב לא הבנו מה הוא אומר.

הוא סיפר שיש כפרים נידחים, שחיים בהם שבטים הרוקדים ריקודים עממיים, וסיפר לנו על מנהגים נוספים של כל מיני תושבים במקומות מרוחקים. אמרנו שאצלנו מחברים שירים. אחרי כמה שאלות מנומסות על השירים, שאל על מנהגי האירוח שלנו, לא הבנו מה הוא שואל.

אף פעם לא היו לנו אורחים. כולנו היינו משרתים, אבל במשך דורות לא היה לנו את מי לשרת. עכשיו נותרנו רק שניים.

שאל כיצד אנחנו מתקיימים. סיפרנו לו שלפני חמש שנים אכלנו את

חתולינו, אחר כך, כאילו צמח אזוב במוחנו, או אולי בלבנו, הביאה הבדידות את השיגעון. דעתנו הסתכסכה מזמן, אמרנו לו. אחרי כמה ימים מאסנו באורחנו וחיכינו שייסע בחזרה לעולם, שם יספר את סיפורנו, במקום להציק לנו בשאלות. לבי איתכם, אמר לנו האורח הפרופסור המתנדב ונופף לנו לשלום לפני שעלה על ספינתו.

לא הבנו מה הוא אומר. לב לא נספך אצלנו, אמר לו חברי, שהתרגו עליו פתאום. אנחנו מחפשים הרבה יותר, כלומר, את הבשר. גֶדֶם יתקבל בכרכה. אבל באתי מרחוק, אמר אורחנו, כאילו נעלב, החזרתי את הפרס שקיבלתי. מי שהחזיר פרס, אמר חברי לאורחנו, הרי קיבל קודם פרס, אל תתקשר אלינו יותר. שנתיים אחרי ביקורו של אותו מתנדב, מת חברי, מצער, אני חושב. כי מאז פקד אותנו המתנדב, חיכה חברי לאורחים נוספים, והאופק הפך בשבילו לחלון שרק עינוי נשקף בו. נשארתי לגמרי לבדי. יום אחד, כעבור כמה שנים, פקדה את האי רפסודה ריקה, מִלְחִיָה כנראה טבעו, עליתי עליה והגעתי לא הרחק מהעיר הזאת, הלכתי בעקבות העשן שהיתמר מהנהר.

אחרי שהתיישב האיש והאנשים שוב שרו כמה שירים ובכו, ואף נראה היה שבכו יותר מקודם, שאלו אותי לסיפורי שלי.

אמרתי שסיפורי הפוך מסיפורו היפה כל כך של זה שסיפר לפני. סיפורי ריאליסטי להחריד ואורכו כאורכה של ההתפכחות. שורה אחת. גם אם ארצה לקשט את סיפורי ולהאריכו – לא אוכל. סיפרתי לאנשים שבכו סביב למדורה שהזיקנה קפצה עלי בבת אחת, מובן שנצברה מכל יום שעבר עלי, אבל החיוב, השורה התחתונה, הסך הכל נחת ביום אחד. פקחתי את העיניים ונוכחתי שאובמה היה צעיר ממני בשנה, שראשי החוגים באוניברסיטה הם פרופסורים שלמדו איתי לתואר ראשון. גם בקופת חולים, הפרופסורים המומחים לכל המחלות הנדירות היו בגילי. הרמטכ"ל החדש היה מבוגר ממני בשנה. לא היתה לי תקווה יותר שמישהו יידע משהו. כלומר, אנשים זכו בנובל בכימיה, בפיזיקה, בספרות, בשלום, לא על זה אני מדברת, אמרתי להם, וגם לא על מה שנקרא החמצה, אלא

ע ל ה ס י ב ה . החיים היו בגילי עכשיו, אמרתי להם, וצבעם כמי המים. רציתי להתעורר, אבל לא ישנתי. להיפך, הייתי ערה.
מישהו העביר תפוחי אדומה צלויים מתוך המדורה. אכלנו ושרנו, ודמעותינו המליחו את תפוחי האדמה. המשכנו לשיר. למרות שזאת היתה הפעם הראשונה שלי סביב המדורה, ידעתי את כל המילים של כל השירים, כאילו שמעתי אותם כל חיי.